

Terminid

Ekspertiis ja eksperdid

Riho Oras

tehnikakandidaat, volitatud ehitusinsener

Conviso OÜ vanemkonsultant

Eesti Ehitusinseneride Liidu aseesimees

Eelnevates EhitusEST-i numbrites on rubriigis „Terminid“ ilmunud artiklid „Ehitusala oskussõnavara selgemaks“ ning „Ehitusprojekti etapid ja osalised“.

Käesolev teema on kerkinud esile Ehitusseadustiku kahe paragrahvi pealkirjast - § 14 „Ehitusprojekti koostamine ja projekti kontrollimine“ ja § 18 „Ehitise audit“. EhitusEST-i 2019. a. novembrikuu numbris oli vast kõige intrigeerivama küsimusena esil termini „ehitusprojekt“ sisu ja selle minu arvates väärast sisust ehitusseadustikus ning selle alusel välja antud määrustes ja standardites. Käesolevas artiklis soovin avada terminite „ekspertiis“ ja „ekspert“ tagamaid.

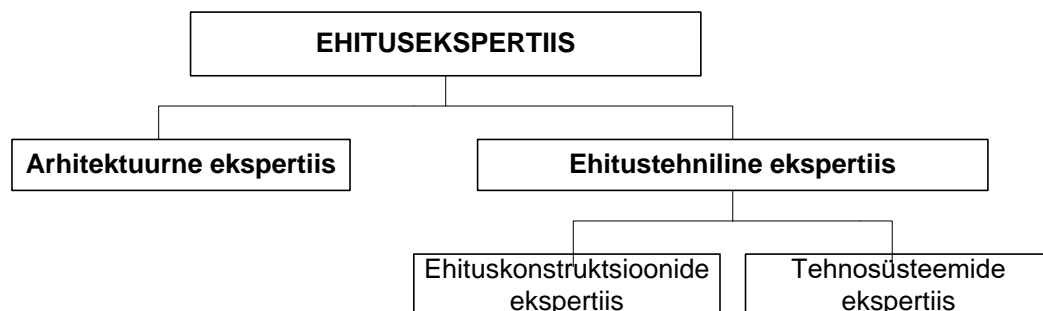
Selle temaatika puhul ei tohi aga unustada ühtesid regulatsioone, mis projekteerimis- ja ehitustegevust oluliselt määravad – eurokoodekseid. Ettevalmistatava uue eurokoodeksite põlvkonna seas on ka ehitiste projekteerimise aluste seeriasse kuuluv uus eelstandard „prEN 1990-2. Eurocode. Basis of assessment and retrofitting of existing structures. General rules and actions“. Selles standardis on esitatud olemasolevate ehituskonstruksioonide ekspertiisi tegemise ning arvutuste põhimõtted ehitiste ümberehitamise või -seadistamise korral. Selle eelstandardi peatse avaldamise ja tõenäoliselt paari aasta pärast kohustuslikuks dokumendiks saamise tõttu on järgnevalt seal esinevaid termineid käsitletud ebaproportsionaalselt detailselt ning vastavad terminid on defineeritud ehituskonstruksioonide vaatevinklist.

Ehitusekspertiis

Ekspertiisi peavad tegema eksperdid. Experdid on oma ala tippspetsialistid. Tippspetsialistiks saab arhitekt, insener või teadlane realselt olla mingil kitsal alal. Praktikas on ka ekspertiise, kus vajatakse kogu tegevuste või tehniliste lahenduste üldisemat süsteemset analüüsi, mis juhul peab eksperdi tipposkuste amplituuda olema laiem või viiakse ekspertiis läbi ekspertide töörühma poolt.

Ehitusekspertiisi objektiks võib olla nii projektdokumentatsioon kui ka olemasolev ehitis või selle osa.

Ehitusekspertiisi võib liigitada arhitektuurseks ja ehitustehniliseks ekspertiisiks. Arhitektuurse ekspertiisi alajaotiste jaotust ei oska käsitleda. Ehitus-tehniline ekspertiis jaguneb suures piires ehituskonstruksioonide ekspertiisiks ja tehnosüsteemide ekspertiisiks. Viimane omakorda võib olla läbi viidud üksikute süsteemide kaupa või kompleksena.

Ehituskonstruksioonide ekspertiisi terminiga on aga üks mõttepundar, millele lahenduse leidmine nõuab arutlemist. Nimelt on eurokoodeksites kasutusel kaks ingliskeelset terminit: „assessment of structures“ ja „structural assessment“. Need kaks terminit tähistavad sisuliselt sama tegevust ja eestikeelne vaste võiks olla „ehituskonstruksioonide ekspertiis“, mis tähendab otsest vastet terminile „assessment of structures“. „Structural assessment“i vaste „konstruktiivne ekspertiis“ on selgelt nonsens, kuna tekitab küsimuse, et mida kujutab endast „destruktiivne ekspertiis“. Kuid kolleeg Peep Tederile, kes tegeleb ehitusalaste standardite tõlkimisega, ei andnud rahu küsimus, et kas meie emakeel ei saa siis omadussõnalise täiendiga hakkama. Ja ühel hommikul oli minu e-postis ettepanek kasutada omadussõna „konstruksiooniline“. Selline sõna vorm on „Õigekeelsuse sõnaraamatus“ täiesti olemas. Kuid termin „konstruksiooniline ekspertiis“ on esmalt päris harjumatu. Mulle see termin tundub loogiline ja on „kontimööda“. Et endale aga oponeerida, esitan küsimuse, kas leiame omadussõnalise täiendi ka ekspertiisi liigile „tehnosüsteemide ekspertiis“? Ega ei leia ning süsteemsuse säilitamiseks võiks põhivariandina jääda „ehituskonstruksioonide ekspertiisi“ juurde. Mõtlemist on.

Selle teema käsitlemisel võib segadust tekitada ingliskeelne termin „expertise“, mis tähendab esmajoones asjatundlikkust, aga ka asjatundjate kogemust ja arvamust. Eestikeelne sarnase kirjepildiga termin „ekspertiis“ tähendab üht kõrgetasemelisel asjatundlikkusel põhinevat protsessi (vaata tabel allpool) ning seda ei tohi mõista ja kasutada tähenduses „ekspertarvamus“ või „erialateadmised“.

Termin	Määratlus ehk definitsioon
ekspertiis <i>expert assessment</i> <i>asiantuntijatarkastus</i> <i>экспертиза</i>	Ekspertide poolt mingeid erialaseid teadmisi nõudva küsimuse uurimine ja lahendamine või selle kohta arvamuse avaldamine. <i>Ehitusvaldkonnas räägitakse ehitusekspertiisist,</i>
ehitusekspertiis <i>constructional expert assessment</i> <i>rakennusalan asiantuntijatarkastus</i> <i>строительная экспертиза</i>	Ekspertide poolt erialaseid teadmisi nõudva ehitusliku küsimuse uurimine ja lahendamine või selle kohta arvamuse avaldamine. <i>Ehitusekspertiisi objektiks võib olla nii projektdokumentatsioon kui ka olemasolev ehitis või selle osa. Ehitusekspertiis võib olla arhitektuurne või ehitustehniline.</i>
ehitise projektdokumentide ülevaatus <i>examination or inspection of construction design documents</i> <i>rakennussuunnitelman tarkastus</i> <i>обследование проектной документации</i>	Projektdokumentatsiooni ülevaatus, mille raames antakse hinnang selle projekteerimisstaadiumi raames nõutud dokumentatsiooni mahu ja kvaliteedi piisavusele, analüüsitakse, kas vaadeldav projektlahendus vastab esitatavatele põhinõuetele ja lähteülesandele ning tuuakse välja võimalikud probleemid. <i>Ülevaatuses tehakse ka otsus, milliste ehitusosade või tehnosüsteemide osas on vajalik läbi viia projektdokumentide ehitusekspertiis.</i>
kinnistu tehniline ülevaatus <i>technical due diligence, property survey</i> <i>kiinteistön tekninen tarkastus</i> <i>технически осмотр земельного участка</i>	Protseduur, mille raames hinnatakse kinnistu ja sellel paiknevate ehitiste tehnilisi, keskkonnakaitselisi ja ehitusõiguslikke aspekte. <i>Tavaliselt viiakse selline ülevaatus läbi enne kinnistu omanikuvahetust või enne strateegiliste otsuste tegemist..</i>
olemasolevate konstruksioonide ülevaatus <i>examination or inspection of existing structures</i> <i>olemassa olevien rakenteiden tarkastus</i> <i>обследование существующих конструкций</i>	Konstruksioonide kohapealne ülevaatus, mille raames mittepurustavaid meetodeid kasutades antakse hinnang ehitise või selle osa üldise seisukorra kohta ja tuuakse välja võimalikud probleemid. <i>Ülevaatuses tehakse ka otsus edaspidise konstruksioonide ekspertiisi vajaduse kohta.</i>

ehitiste projektdokumentide ekspertiis <i>constructional expert assessment of design documents</i> <i>rakennussuunnitelman asiantuntijatarcastus</i> <i>экспертиза проектной документации</i>	Projektdokumentide ekspertiis on ehitise kui terviku või oluliste ehitusosade või tehnosüsteemide projektlahenduse kasutuseesmärgi kohastele nõuetele vastavuse kontroll. <i>Projektdokumentatsiooni ekspertiisi ulatus ja detailsus määratakse projektdokumentide ülevaatuse raames või eraldi lähteülesandena.</i>
olemasolevate ehitiste konstruktsioonide ekspertiis <i>structural expert assessment of existing structures,</i> <i>olemassa olevien rakenteiden rakenteellinen tarkastus</i> <i>конструктивная экспертиза существующих сооружений</i>	Konstruktsioonide ekspertiis on uuringute ja kontrollarvutuste kompleks, mis viiakse läbi, et hinnata olemasoleva ehitise või selle osa konstruktsioonide ehitustehnilist seisukorda ja ohutust - tugevust ja stabiilsust ning kasutusomadusi.
uuring <i>investigation</i> <i>tutkimus</i> <i>исследование</i>	Kohapealse ülevaatuse, dokumentide läbivaatuse, mõõtmiste, materjalide katsetamise, proovikoormamise ja muude meetodite abil hangitud informatsiooni kogumine ja hindamine.
konstruktsioonide kontrollarvutus <i>assessment by calculation</i> <i>tarkastuslaskelma</i> <i>контрольный расчет</i>	Konstruktsiooni ehitismehaanikalist töötamist võimalikult täpselt iseloomustava arvutusskeemi koostamine ja selle alusel ehitise kui terviku või selle osa või üksiku elemendi nõuetele vastavuse kontrollimine arvutustega.
spetsialist <i>specialist</i> <i>asiantuntija</i> <i>специалист</i>	Mingit kutseala või teadusharu hästi tundev isik.
(ehitus)ekspert <i>approved inspector</i> <i>asiantuntijatarcastaja</i> <i>эксперт</i>	Isik, kellel on tiptasemel teadmisi ja kogemust ning nõutav kvalifikatsioon, et teha ülevaatus mingi (ehitusliku) probleemi lahendamiseks. Isik, keda vaieldavatel või keerukatel juhtumitel kutsutakse ekspertiisi tegema.
ekspertkomisjon <i>expert advisory committee</i> <i>asiantuntijalautakunta</i> <i>экспертная комиссия</i>	Ekspertidest ja spetsialistidest moodustatud töörühm mingi probleemi lahendamiseks või hinnangu andmiseks.
ekspertiisi aruanne <i>expert report</i> <i>asiantuntijan käsitys</i> <i>отчет экспертизы</i>	Dokument, milles esitatakse uuringute ja kontrollarvutuste tulemused ning reeglina ka kokkuvõttev ekspertarvamus.
ekspertarvamus <i>expert conclusion</i> <i>asiantuntijalausunto</i> <i>заключение экспертизы</i>	Kokkuvõttev otsus, mis selgitab käsitletava probleemi põhjuse või kas ekspertiisi raames vaadeldav objekt vastab esitatavatele nõuetele. Otsus võib sisaldada ka ettepanekuid muutmiseks või täiendamiseks. <i>Ehitustehnilise ekspertiisi korral esitatakse tehniline otsus (engineering judgement).</i>

Määratluste juures on kaldkirjas esitatud ka selgitavad kommentaarid.

Ehitise audit. Mis see on?

2015. a. kehtima hakanud ehitusseadustikku on sisse toodud „ehitise audit“ mõiste. Seadustiku seletuskirjas on kirjutatud, et senise termini „ekspertiis“ asemel on kasutusele võetud termin „audit“ põhjendusega, et termini „ekspertiis“ kasutamine on praktikas tekitanud segadusi, kuna seni kehtinud ehitusseaduse alusel tehtav ekspertiis ei ole sama, mis kohtumenetluses tehtav kohtuekspertiis. Selle põhjenduse põhjal tundub, et maakera sees on veel teine maakera, mis on esimesest suurem ja mille nimi on Jurisprudents.

Otsides auditu definitsiooni, siis väga head pole leidnud, kuid üldistavalt vaadeldakse seda kontrollina, et kas läbiviidud tegevused ja selle põhjal esitatud dokumentatsioon vastab kehtestatud korrale ja on asjakohane püstitatud ülesande lahendamiseks. Võib-olla pakub leevendust termini „tehniline audit“ kasutamine, mida allpool olen püüdnud defineerida. Seejuures tuleb tunnistada raskust soome- ja venekeelset vastet leida. Seda ilmselt ka seetõtu, et sellist terminit neid keeli kõnelevates riikides ei kasutata.

Termin	Määratlus ehk definitsioon
tehniline audit <i>technical audit</i> <i>tekninen auditointi</i> <i>технический аудит</i>	Sõltumatute spetsialistide poolt tehtav kontroll, et kas läbiviidud tegevused ja selle põhjal esitatud dokumentatsioon vastab kehtestatud nõuetele ja on asjakohane püstitatud ülesande lahendamiseks. <i>Tehnilise auditu üks järeldus võib olla, et kas on vajalik mingi ekspertiisi läbiviimine.</i>

Tehnilise auditu objektiks, analoogselt ehitusekspertiisi objektiga, võib olla nii projektdokumentatsioon kui ka olemasolev ehitus või selle osa. Kui võrrelda termini „tehniline audit“ ja eespool toodud erinevate ülevaatus liikide määratlusi, võib tõdeda, et need on lähedased. Neid määratlusi lugedes võib järeldada, et ehitusvaldkonnas vajab nii „ülevaatus“ kui ka „tehniline audit“ küll spetsialisti, kuid mitte tingimata eksperdi tasemel asjatundjat.

Minu mõtetes on esile kerkinud küsimus, mis oleks, kui seda ehitise auditu mõistet poleks üldse kasutusele võetudki? Minu arvamus on, et ega selle termini sissetoomine midagi selgemaks ei teinud. Selle küsimuse arutelu läheb küll terminite ja nende määratlemise teemast välja, kuid ehitusalase seadusandluse arendamisel soovitan selle üle mõelda. Loodan, et esitatud terminid ja nende määratlused on abiks selles mõttetöös.

Palun avaldage arvamust esitatud terminite ja nende definitsioonide kohta! Täiendused ja täpsustused on oodatud e-posti aadressil toimetus@meediapilt.ee ja koopia aadressile riho.oras@conviso.ee märgusõnaga „Terminivara“. Esitatud seisukohti refereeritakse järgmistes ajakirja numbrites.

Siinkohal soovin tänada ka oma kolleege Heiki Meost, Enno Rebast ja Erki Laimetsa, kes mind selle artikli kirjutamisel on tublisti abistanud. Meie ühine seisukoht on, et võrreldes ülevaatuslega on ehitusekspertiisi puhul tegemist kõrgema taseme kontrolltegevusega.